

Το Νέο Κυπριακό

29^η Μαρτίου 2013

1. Από την ευρωπαϊκή τραπεζική κατάρρευση στο Νέο Κυπριακό

Οι εξελίξεις στην Κύπρο αλλάζουν το σκηνικό της ευρωζωνικής κρίσης που, μη ξεχνάμε, ξεκίνησε στον τραπεζικό τομέα των αναπτυσσόμενων κρατών. Η απάντηση της Ευρωζώνης στην τραπεζική κρίση, μετά την μετάστασή της στην σφαίρα του δημοσίου χρέους (καθώς τα κράτη επωμίστηκαν τις τραπεζικές ζημιές), ήταν η μνημονιακή πολιτική που ασκήθηκε πρώτα στην Ελλάδα, μετά στην Ιρλανδία κλπ. Αυτή η πολιτική σηματοδότησε την αθέτηση συμβολαίων τιμής μεταξύ των ελλειμματικών κρατών-μελών και των πολιτών τους. Κουρεύτηκαν συνταξιούχοι, κουρεύτηκαν επιδόματα, κουρεύτηκαν φορολογούμενοι. Πολύ γρήγορα όμως άρχισε να κουρεύεται ολόκληρο το κράτος-πρόνοιας σε όλη την Ευρώπη, αλλού περισσότερο (στις ελλειμματικές χώρες) αλλού λιγότερο (στος πλεονασματικές χώρες). Έτσι η ύφεση φούντωσε επιδεινώνοντας την Κρίση παντού. Αποτέλεσμα ήταν η αρχική μνημονιακή πολιτική να αποσταθεροποιήσει περισσότερο την Ευρωζώνη και να γεννήσει τα πρώτα κρούσματα κουρέματος ομολογιούχων, με το δικό μας PSI το οποίο σχεδιάστηκε για να ελαχιστοποιήσει την ζημία των τραπεζών και να την μετακυλίσει στους ιδιώτες.

Κάθε φορά που εφαρμόζεται μια τοξική «λύση», κάτι που αντανακλά την μόνιμη άρνηση της Ευρώπης να αποδεχθεί πως η Κρίση είναι συστημική και απαιτεί συστημικές παρεμβάσεις, η Ευρώπη μεγεθύνει την ένταση και έκταση της Κρίσης. Εξ αρχής διαφαινόταν ότι, με κάθε τέτοια μεγέθυνση του προβλήματος, η επόμενη «λύση» φέρνει το κοινό νόμισμα ένα βήμα πιο κοντά στην κατάργηση. Το Νέο Κυπριακό, και η «λύση» που επιλέχθηκε, απεδείχθη το στάχυ που έσπασε την πλάτη του γαιδάρου: Καθώς τα διάφορα κουρέματα χτύπησαν για πρώτη φορά τους καταθέτες, έχουμε μια νέα σημαδιακή μετάσταση της ευρωζωνικής Κρίσης καθώς παρατηρήσαμε τον πρώτο, ουσιαστικό, ακρωτηριασμό της. Η Κύπρος, απλά, δεν έχει πλέον το ευρώ ως νόμισμα. Έχει ένα ευρώ διαφορετικό από τα άλλα, μικρότερης αξίας.

2. Τα αίτια του Νέου Κυπριακού¹

Λέγεται ότι η πτώχευση της Κύπρου οφείλεται στις επενδύσεις των τραπεζών της στο ελληνικό δημόσιο χρέος, του οποίου η καθίζηση (ιδίως με το PSI των αρχών του 2012) ήταν η αρχή του μεγάλου κακού. Δεν είναι όμως έτσι. Αν και, προφανώς, το κυπριακό τραπεζικό σύστημα κλονίστηκε από το κούρεμα των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, τα αίτια των δεινών που βιώνει σήμερα η Κύπρος πρέπει να αναζητηθούν αλλού. Και, συγκεκριμένα, πρέπει να αναζητηθούν επί κυπριακού εδάφους.

---

¹ Το μέρος αυτό πρωτο-δημοσιεύτηκε στο HOT DOC τον Νοέμβριο.

Το 2011, σύμφωνα με επίσημα κυπριακά στοιχεία, από τους 862 χιλιάδες κατοίκους της Κυπριακής Δημοκρατίας οι 434.236 συγκαταλέγονταν στο ενεργό εργατικό δυναμικό (δηλαδή είτε εργάζονταν είτε έψαχναν για δουλειά) και μόνον 33.951 ήταν οι άνεργοι. Τρεις μήνες μετά, τον Μάρτιο του 2012, ο αριθμός των ανέργων είχε ήδη αυξηθεί κατά το ήμισυ στους 48.166, δηλαδή η ανεργία είχε πηγαίσει στο 11,1%, από εκεί που πριν μερικά χρόνια κυμαινόταν κάτω του 4%. Είναι κάτι παραπάνω από προφανές ότι μια τέτοια αύξηση δεν οφειλόταν στο PSI που χτήπησε τις τράπεζες λίγο αργότερα. Τα αίτια της Κρίσης ήταν άλλα.

Τι συνέβη λοιπόν; Αν αναλύσουμε τα στατιστικά στοιχεία ως προς την κατανομή της αυξημένης ανεργίας μεταξύ οικονομικών κλάδων, παρατηρούμε αμέσως ότι η μεγαλύτερη αύξηση προέκυψε στον κλάδο της οικοδομής, όπου η απασχόληση μειώθηκε κατά 12,5% την περίοδο 2009 με 2011. Αν επί πλέον ρίξουμε μια ματιά στον ρυθμό ανάπτυξης της οικοδομής στην Κύπρο από τότε που η χώρα εισήλθε στην Ευρωζώνη, θα παρατηρήσουμε ρυθμούς αντίστοιχους με εκείνους της φούσκας στην αγορά ακινήτων της Ιρλανδίας, την περίοδο 2002-2008. Είναι ξεκάθαρο ότι, όπως και στην Ιρλανδία, η οικονομική άνθηση του νησιού οφειλόταν, ως επί το πλείστον, στην εισροή κεφαλαίων στην αγορά ακινήτων.

Αυτή η εισροή είχε δύο αποτελέσματα: Πρώτον, εργαζόμενοι και επιχειρηματίες του κλάδου της οικοδομής, και παραπλήσιων δραστηριοτήτων, είδαν τα εισοδήματά τους να φουσκώνουν. Δεύτερον, η αύξηση των τιμών των ακινήτων έδωσαν μια αίσθηση πλούτου στους υπόλοιπους, με αποτέλεσμα να νιώθουν πιο «έτοιμοι» να δανειστούν από τις τράπεζες για καταναλωτικές αγορές (χρησιμοποιώντας τις αυξανόμενες αξίες των ακινήτων τους ως τραπεζικά εχέγγυα).

Όπως πάντα συμβαίνει με τις φούσκες, η μεγαλύτερη τιμωρία τους είναι η εγγύηση πως κάποια στιγμή θα σκάσουν. Όταν κατέστη φανερό ότι η Ευρωζώνη μπαίνει σε μια διαδικασία σειριακής καθίζησης αδύναμων κρατών και των τραπεζικών συστημάτων που βασίζονται πάνω τους (μια ακολουθία που ξεκίνησε από την Ελλάδα και έφτασε στην Κύπρο του Ατλαντικού – την Ιρλανδία), τα κεφάλαια που είχαν εισρρεύσει στην αγορά ακινήτων, μέσω των κυπριακών τραπεζών, εξαφανίστηκαν – εγκατέλειψαν το νησί. Που πήγαν; Ποια ήταν αυτά τα κεφάλαια; Σε ποιούς ανήκαν;

Στην περίπτωση της Ιρλανδίας, που είναι σχεδόν πανομοιότυπη με της Κύπρου (καθώς η ανάπτυξη βασίστηκε σε κεφάλαια που εισέρευσαν στην αγορά ακινήτων λόγω ευρώ και λόγω χαμηλού φορολογικού συντελεστή – 12,5% στην Ιρλανδία, 10% στην Κύπρο), τα κεφάλαια ήταν γερμανικά. Στην περίπτωση της Κύπρου;

Πριν απαντήσω στο ερώτημα, να σας θυμίσω ότι τον Οκτώβρη του 2010 επισκέφτηκε την Μεγαλόνησο ο Πρόεδρος της Ρωσίας Ντμίτρι Μεντβέντεφ. Το γραφείο τύπου του, πριν την επίσκεψή του, είχε σημειώσει (για να δικαιολογήσει το ταξίδι εκείνο) ότι η Κυπριακή Δημοκρατία ήταν μεγαλύτερος ξένος επενδυτής στην Ρωσία. Μεγαλύτερος ακόμα και από την Γερμανία, την Ολλανδία, το

Λουξεμβούργο! Είναι δυνατόν; Κι όμως, ήταν. Πράγματι, στο πρώτο εξάμηνο του 2010, ένα τσουνάμι κεφαλαίων κατευθύνθηκε από την Κύπρο προς την Ρωσία. Βέβαια, επρόκειτο για χρήματα Ρώσων τα οποία είχαν καταθέσει προηγουμένως στην Κύπρο για δύο λόγους: επειδή προσπαθούσαν να «αποδράσουν» από την Ρωσία (και τα πλοκάμια του καθεστώτος Πούτιν) και επειδή ένιωθαν ασφάλεια να τοποθετούνται σε μια χώρα της Ευρωζώνης με χαλαρό όμως εποπτικό μηχανισμό όσον αφορά τις τράπεζες (και, συγκεκριμένα, το ξέπλυμα μαύρου χρήματος).

Εν συντομία, τα χρήματα των Ρώσων ολιγαρχών που είχαν βρει καταφύγιο στο κυπριακό τραπεζικό σύστημα, με αποτέλεσμα την φούσκα στην αγορά ακινήτων του νησιού, μετανάστευσαν ξανά προς την Μητέρα Ρωσία όταν οι ολιγάρχες έχασαν την εμπιστοσύνη τους στην Ευρωζώνη. Δεδομένου ότι τα ποσά των Ρώσων ολιγαρχών, που βρίσκονταν στις τράπεζες της Κύπρου, ανέρχονταν στο 150% του ΑΕΠ της Κυπριακής Δημοκρατίας, δεν υπήρχε καμία περίπτωση να μην καταρρεύσει, αρχικά, το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου και, σε δεύτερη φάση, το κυπριακό δημόσιο που κλήθηκε, θέλοντας και μη, να διασώσει τις άφρονες τράπεζες. Το γεγονός ότι οι ίδιες, ανόητες τράπεζες είχαν επενδύσει μαζικά σε ομόλογα του ελληνικού δημοσίου αλλά και (αυτό έχει σημασία) σε ομόλογα και μετοχές των ανόητων ελληνικών τραπεζών, απλά μεγέθυνε το πρόβλημα.

Τους τελευταίους μήνες, η Κυπριακή Κυβέρνηση βρέθηκε αντιμέτωπη με το εξής αμείλικτο δίλημμα: Να ακολουθήσει τον δρόμο του Μνημονίου α λα ελληνικά, ο οποίος διατηρεί στο ακέραιο την εξουσία των τραπεζιτών (που πέταξαν τις τράπεζές τους στα βράχια μέσα από ηλίθιες επενδυτικές επιλογές όσον αφορά τα Ρωσικά κεφάλαια και το ελληνικό, ιδιωτικό και δημόσιο, χρέος); Ή να έρθει σε ρήξη με τις τράπεζες επιβάλλοντας, π.χ., την υποχρέωσή τους να διαγράψουν τα μη εξυπηρετούμενα χρέη, το κλείσιμο της μιας μεγάλης και αμαρτωλής τράπεζας (που μόνο κατ' όνομα είναι Κυπριακή), την εγγύηση ποσών από το Κυπριακό Κράτος των τραπεζικών λογαριασμών Κυπρίων και ευρωπαϊών πολιτών κάτω από ένα όριο, π.χ. 100 χιλιάδων ευρώ (μετά από δανειακή συμφωνία με την Ρωσία που θα περιλαμβάνει άνοιγμα των λογαριασμών των Ρώσων πολιτών, όπως π.χ. γίνεται πλέον στην Ελβετία μετά από αίτημα άλλων ευρωπαϊκών χωρών);

Εν τέλει, τόσο η κυβέρνηση Χριστόφια όσο και η νέα κυβέρνηση Αναστασιάδη αποφάσισε να μην επιλέξει ούτε την μία ούτε την άλλη οδό. Έτσι, όταν το θέμα έφτασε στο Eurogroup, αποφάσισε η Γερμανία για την Κύπρο, επιβάλλοντας (μετά από μια εβδομάδα παραλογισμού) την συμφωνία που όλοι γνωρίζουμε.

3. Η σημασία της συμφωνίας

Είναι θετικό ότι, τελικά, έγινε σεβαστή η δημόσια εγγύηση των καταθέσεων κάτω των €100 χιλιάδων όπως και το ότι κουρεύτηκαν τα ιδιωτικά ομόλογα των πτωχευμένων τραπεζών, μειώνοντας το βάρος των νέων δανείων που θα σηκώσουν οι φορολογούμενοι. Είναι αρνητικό ότι οι καταθέσεις άνω των €100

χιλιάδων κουρεύονται το ίδιο τόσο για τους πολίτες της ΕΕ όσο και για τους πολίτες χωρών εκτός ΕΕ. Θα μπορούσε, π.χ., το κούρεμα να έχει γίνει όπως στην Ισλανδία όπου οι Ισλανδοί δεν κουρεύτηκαν καθόλου, καλυπτόμενοι από την ασπίδα προστασίας του κράτους τους, ενώ οι ξένοι (π.χ. Ολλανδοί) καταθέτες προστατεύτηκαν από το δικό τους κράτος. Αντί για νέο δάνειο από την Ρωσία, η Κύπρος μπορούσε να είχε ζητήσει από την Μόσχα να αναλάβει εκείνη την αποζημίωση των ρώσων καταθετών.

Αντί της Ισλανδικής λύσης, που θα ήταν λογικότερη, είχαμε την επιβολή περιορισμών στην εξαγωγή συναλλάγματος. Με άλλα λόγια, οι Κύπριοι δεν έχουν πλέον κοινό νόμισμα με την υπόλοιπη Ευρωζώνη. Με εξαίρεση μικρά ποσά κυπριακών ευρώ, τα οποία διατηρούν την ισοτιμία 1:1 με τα υπόλοιπα... ευρώ, τα κυπριακά ευρώ σε καμία περίπτωση δεν είναι κανονικά ευρώ αλλά έχουν αξία που προσδιορίζεται, μεταξύ άλλων, από «μαφιόζικες» παραμέτρους. Να σας δώσω ένα παράδειγμα: Έστω ότι έχετε €1 εκ. σε μια τράπεζα που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε εντός της Κύπρου αλλά που δεν έχετε το δικαίωμα να εξάγετε π.χ. στο Λονδίνο. Έστω όμως ότι χρωστάτε ένα μεγάλο ποσό στο Λονδίνο και αν δεν το πληρώσετε απειλείται η επιχείρησή σας. Αυτό που μπορείτε να κάνετε είναι, π.χ., να αγοράσετε ένα γιοτ στην Λεμεσό (σε χαμηλή τιμή λόγω κρίσης), να ταξιδέψετε με αυτό στην Ιταλία, να το πουλήσετε και τα χρήματα αυτά να τα στείλετε στο Λονδίνο για να αποπληρώσετε τα χρέη σας εκεί. Με άλλα λόγια, επειδή η κρίση κατεργάζεται «τέχνες», η ισοτιμία κυπριακών ευρώ και... ιταλικών ευρώ εξαρτάται από τέτοια κόλπα – κάτι που, αργά ή γρήγορα, θα οδηγήσει τις αρχές να επεκτείνουν τους περιορισμούς στην μετακίνηση κεφαλαίων στις εμπορικές συναλλαγές.

Αφήνοντας στην άκρη τις επιπτώσεις της συμφωνίας εντός της Κύπρου, ο αντίκτυπος Νέου Κυπριακού εντός της Ευρωζώνης συνολικά μόνο ως πανάσχημος και θλιβερός μπορεί να χαρακτηριστεί. Μέσα σε μερικές μέρες, από την αρχική συμφωνία του Eurogroup μέχρι την τελική που μόλις ανακοινώθηκε, η Ευρώπη κατάφερε: (α) να θέσει υπό αμφισβήτηση την ασφάλεια των εγγυημένων καταθέσεων (παρά το γεγονός ότι τελικά την σεβάστηκε), (β) να επαναφέρει στο προσκήνιο τα ερωτήματα περί αποπομπής κράτους-μέλους της νομισματικής ένωσης, και (γ) να θυσιάσει την αρχή της ενοποιημένης αγοράς κεφαλαίων στην οποία, βέβαια, περιορισμοί στην μετακίνηση των κεφαλαίων δεν νοούνται.

Όμως η πιο επαισχυντη, η πανάσχημη, διάσταση της συμφωνίας για την Κύπρο είναι το γεγονός ότι σηματοδότησε το τέλος της τελευταίας ελπίδας για πραγματική τραπεζική ενοποίηση της Ευρωζώνης. Ο κ. Dijsselbloem, που αποδεικνύεται πολύ πιο «κοντά» στο γερμανικό σκέπτεσθαι από τον προκάτοχό του, τον κ. Yunker, το δήλωσε ευθαρσώς. Εκθειάζοντας την περί Κύπρου συμφωνία, ο πρόεδρος του Eurogroup [είπε αυτολεξί](#) ότι αποτελεί προάγγελο των επόμενων «διασώσεων» εντός της Ευρωζώνης ώστε να: «...μην χρειαστεί ποτέ η άμεση ανακεφαλαιοποίηση» των τραπεζών. Με απλά και σταράτα λόγια, έβαλε την ταφόπλακα οριστικά στην απόφαση της Συνόδου Κορυφής του περασμένου Ιουνίου σύμφωνα με την οποία η τραπεζική κρίση διαχωρίζεται από την κρίση χρέους μέσω άμεσων ενέσεων κεφαλαίων του ESM στις τράπεζες, χωρίς να

καταγράφονται αυτά τα κονδύλια στο δημόσιο χρέος των χωρών. Οπότε το μήνυμα είναι καθαρό προς Ισπανία και Ιταλία: «Ο καθένας μόνος του! Κι αν αυτό σημαίνει δήμευση καταθέσεων στην περιφέρεια, αυτά επιφυλάσσει η ζωή σε εσάς - στους πτωχευμένους της Ευρωζώνης!»

Νομίζω ότι πλέον δεν χωράει αμφιβολία: Ο συνδυασμός (α) άρνησης οποιασδήποτε ενοποίησης μέρους του δημόσιου χρέους (μέσω, π.χ., ευρωομολόγων), (β) οριστικής ματάιωσης της άμεσης ανακεφαλαιοποίησης και ουσιαστικής τραπεζικής ενοποίησης μέσω του ESM, και (γ) απολυταρχικής, για να μην πω βάνουσης, μεταχείρισης αδύναμων εταίρων (όπως η Κύπρος) σηματοδοτεί ένα νέο, ζοφερό κεφάλαιο στην ιστορία της «ενωμένης» Ευρώπης.

4. Επίλογος: Η Κύπρος πρέπει να αποδράσει

Άκουσα τον Σουηδό υπουργό εξωτερικών να λέει πως οι ευθύνες για την κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος της Κύπρου πρέπει να αναζητηθούν σε Κυπριακό έδαφος. Συμφωνώ (βλ. μέρος 2). Εκεί που ο καλός Σουηδός σφάλει πλάνην οικτρά είναι στην εκτίμησή του ότι η χείρα βοηθείας που τείνει η Ευρωζώνη στην Κύπρο, με το μνημονιακό δάνειο των €10 δις αποτελεί δείγμα αλληλεγγύης και λόγο για να θεωρούν οι Κύπριοι πως η Ευρώπη είναι στο πλευρό τους. Το Κυπριακό Μνημόνιο δεν έχει γραφτεί ακόμα. Είναι όμως σίγουρο ότι θα δώσει σημαντική ώθηση στην ήδη εξελισσόμενη ύφεση, συνθλίβοντας το εθνικό εισόδημα, καταδικάζοντας το κράτος σε συνεχείς «υστερήσεις εσόδων» και αποτυγχάνοντας συστηματικά να σταθεροποιήσει την οικονομία του νησιού. Στην περίπτωση της Ελλάδας τρία χρόνια επιχειρηματολογώ εναντίον της εξόδου από το ευρώ. Όμως στην περίπτωση της Κύπρου δεν ισχύουν τα επιχειρήματά μου αυτά καθώς η Κύπρος έχει ήδη εισπράξει το μεγαλύτερο μέρος του κόστους μιας εξόδου: έχει απομείνει με ένα νόμισμα το οποίο διαφέρει ριζικά από το ευρώ των υπολοίπων χωρών, με ένα τραπεζικό σύστημα το οποίο, ουσιαστικά, δεν λειτουργεί, με πλήρως καταρρακωμένη την όποια έφεση ντόπιων και ξένων να επενδύσουν στην χώρα. Γιατί να αποδεχθεί, παράλληλα, και το κόστος παραμονής το οποίο ακούει στο όνομα «μνημονιακή ύφεση»; Με δεδομένο ότι οι Κύπριοι δεν έχουν πρόσβαση στις ξένες αγορές, και πολλοί εξ αυτών δεν έχουν καν πρόσβαση στις καταθέσεις τους, η επιστροφή στην Κυπριακή λίρα θα γινόταν με ελάχιστο επιπρόσθετο κόστος και, την ίδια στιγμή, θα έφερνε πλεονεκτήματα (μέσω μιας γενναίας υποτίμησης που θα καθιστούσε και πάλι την Κύπρο ελκυστικό προορισμό τόσο τουριστικό όσο και επιχειρηματικό).

Εν κατακλείδι, ισχυρά οικονομικά επιχειρήματα υπέρ της παραμονής της Κύπρου στην Ευρωζώνη δεν υπάρχουν πλέον. Τα εξαφάνισε το Eurogroup. Μόνο γεωπολιτικό θέμα υφίσταται καθώς οι Κύπριοι τώρα καλούνται να αποφανθούν για το αν η παραμονή σε μια Ευρωζώνη που τους αντιμετωπίζει αυταρχικά, και ως παρίες, ενώ παράλληλα τους καταδικάζει σε μόνιμη ύφεση, βοηθά ή υπονομεύει την εθνική υπόθεση.